

OSZTÁLYTERMI TANULÁSI KÖRNYEZET VIZSGÁLATA

TÓKOS KATALIN, RAPOS NÓRA, SZIVÁK JUDIT,
LÉNÁRD SÁNDOR, T. KÁRÁSZ JUDIT

A KUTATÓCSOPORT TAGJAI:
FEHÉRVÁRI ANIKÓ, LÉNÁRD SÁNDOR,
MAGYAR ÉVA, PAKSI BORBÁLA, RAPOS NÓRA,
SZABÓ LILLA, SZÉLL KRISZTIÁN,
TÓKOS KATALIN

EFOP-3.1.2-16-2016-00001

A pedagógusok módszertani
felkészítése a végzettség nélküli
iskolaelhagyás megelőzése érdekében

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

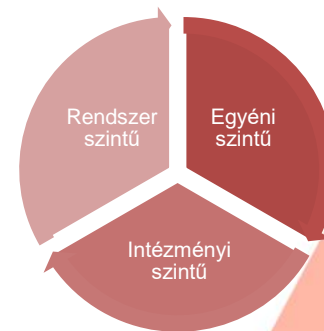
Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

PROBLÉMAFELVETÉS

Lemorzsolódás okai között:
a **pedagógiai gyakorlattal,**
pedagógusokkal kapcsolatos
tényezők

Pedagógiai gyakorlat hatásai:

- Tanárok **tanulást támogató tevékenysége**, tanulókkal való viszonyuk, a közvetített elvárásrendszer **hat a tanulói motivációra**, mely az iskolában maradás egyik legfontosabb tényezője (Juhász és Mihályi, 2015, Fehérvári, 2015)
- Tanárok **tevékenysége és nézetei, attitűdje között** szoros **kapcsolat** áll fenn (Boulton - Lewis et al., 2001)
- **A tanításról-tanulásról alkotott nézetek** erőteljesen **meghatározzák**, hogy **milyen tanulási környezetet alakítanak ki** (de Vries et al., 2014, TALIS, 2008)
- **Minél inkább veszélyeztetett** egy tanuló **a lemorzsolódásban**, annál **kedvezőtlenebb** felé a **tanári attitűd** (Potvin et al., 2011)

KONCEPCIONÁLIS KERET

Tanulási környezet fogalma: az a **támogató környezet**, amelyben minden feltétel adott ahhoz, hogy az emberek a lehető legjobban **tanuljanak** (*Partnership for 21st Century Skills*, 2017)

Pedagógiai
gyakorlat
hatásai

Tanulási környezet megközelítés:

Tanulásközpontúság: (Rapos és mtsai, 2011):

- **tanulás támogatása** a középpontban, a tervezés-szervezés-értékelés folyamataiban is
- **minden tanuló** támogatása
- **tanítás-tanulás elméletei** felől
- **nézetek és gyakorlat** kapcsolata

Tanulási környezet értelmezései (Kálmán, 2014)

- a **tanulási folyamat elemeinek egymásra hatása**
- **holisztikus** szemlélet, nem csak osztályteremhez kötötten
- meghatározó a tanulók, pedagógusok előzetes tapasztalata, a **tanulási környezet észlelése**

TANULÁSI KÖRNYEZETEK KUTATÁSA

Kihívások:

- különböző elméleti kiindulópontokból vizsgálják
- a tanulási környezet egy-egy elemére fókuszálás
- a tanulástámogatás szempontja kevésbé hangsúlyos

- **Tanulási környezet és a mérhető oktatási eredmények összefüggéseinek** vizsgálata (Fraser, 2002)
 - a mérések nagyrésze alapvetően megmaradt a kognitív jellegű kimeneteknél, pedagógiai hatások kombinációjáról keveset tudnak mondani
- **A tanulási környezet észlelésének** kutatásai
 - a tanulási környezet nem közvetlenül befolyásolja a tanulók kognitív és/vagy affektív eredményeit, hanem a tanulók tapasztalatán, a tanulási környezet észlelésén keresztül (Thompson, 2007, Vartuli, 2005)
- **A tanulási eredményesség pedagógus általi értékelése** (osztálytermi értékelési gyakorlat)
 - a tanári értékelés, annak észlelése befolyásolja a tanulás eredményességét, a tanulásról alkotott képet (Entwistle, 1991, Pat-El et al., 2013)

AZ OPTIMÁLIS TANULÁSI KÖRNYEZET FELTÉTELEI (OECD,2008)

- Tekintse a tanulókat **aktív résztvevőknek**, fejlessze őket saját tanulási tevékenységük megértésében, szabályozásában (**önszabályozás**)
- A tanulás **szociális sajátosságain** alapuljon, ösztönözze a csoportmunkát, a jól szervezett kooperatív tanulást
- Olyan támogató, professzionális szakembert feltételez, aki figyelembe veszi a **tanulók motivációját** és a teljesítmény elérésében kulcsszerepet tulajdonít az **érzelmeknek**
- Legyen érzékeny a tanulók **egyéni sajátosságaira**, beleértve előzetes ismereteiket is
- Dolgozzon ki olyan tevékenységeket, feladatokat, melyek **minden tanuló számára kihívást** jelentenek, anélkül, hogy túlzottan túlterhelné őket
- Fogalmazzon meg világos elvárásokat és ezekkel következetes értékelési stratégiákat alkalmazzon, nagy hangsúlyt fektetve a **folyamatos visszajelzésekre** a tanulás támogatása érdekében
- Ösztönözze a **horizontális kapcsolódásokat** a tudásterületek és témák, iskolai és iskolán kívüli világ között

A KUTATÁS CÉLJA, KÉRDÉSEI

A tanulási környezet milyen jellegzetességeket mutat az érintett szereplők szerint osztálytermi szinten?

- A pedagógusok és diákok hogyan észlelik a tanulási környezet sajátosságait
- A tényezők milyen kombinációjával vélik leírhatónak a támogató tanulási környezetet
- Ebben milyen különbségek érhetők tetten pedagógusok és diákok percepciói mentén

További cél: olyan **mérőeszköz létrehozása**, mely

- épít a tanulási környezet értelmezés elméleti szempontjaira
- alkalmas a pedagógusok és diákok eredményeinek összehasonlítására, kérdéspárok alkalmazása

Előzmény: **TAFL-Q és SAFL-Q** (El-Pat et al., 2013) – Assessment for learning koncepcióra épül

Példa:

Önszabályozás

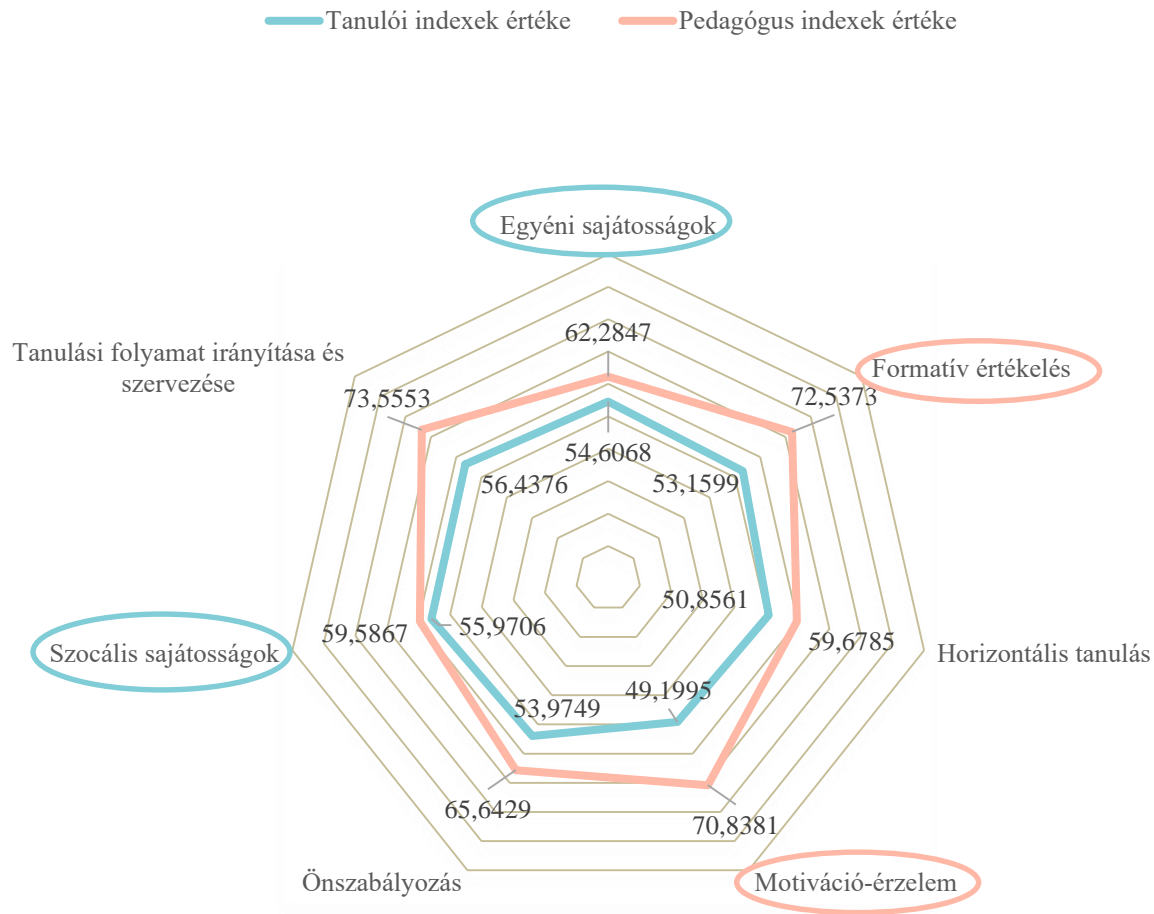
- Tanulóim számára lehetőséget biztosítok, hogy pontosan meghatározzák saját tanulási céljaikat (P)
- Tanáraink lehetőséget biztosítanak, hogy magam dönthessek a saját tanulási céljaimról, vagyis arról, mit szeretnék elérni (T)

EREDMÉNYEK

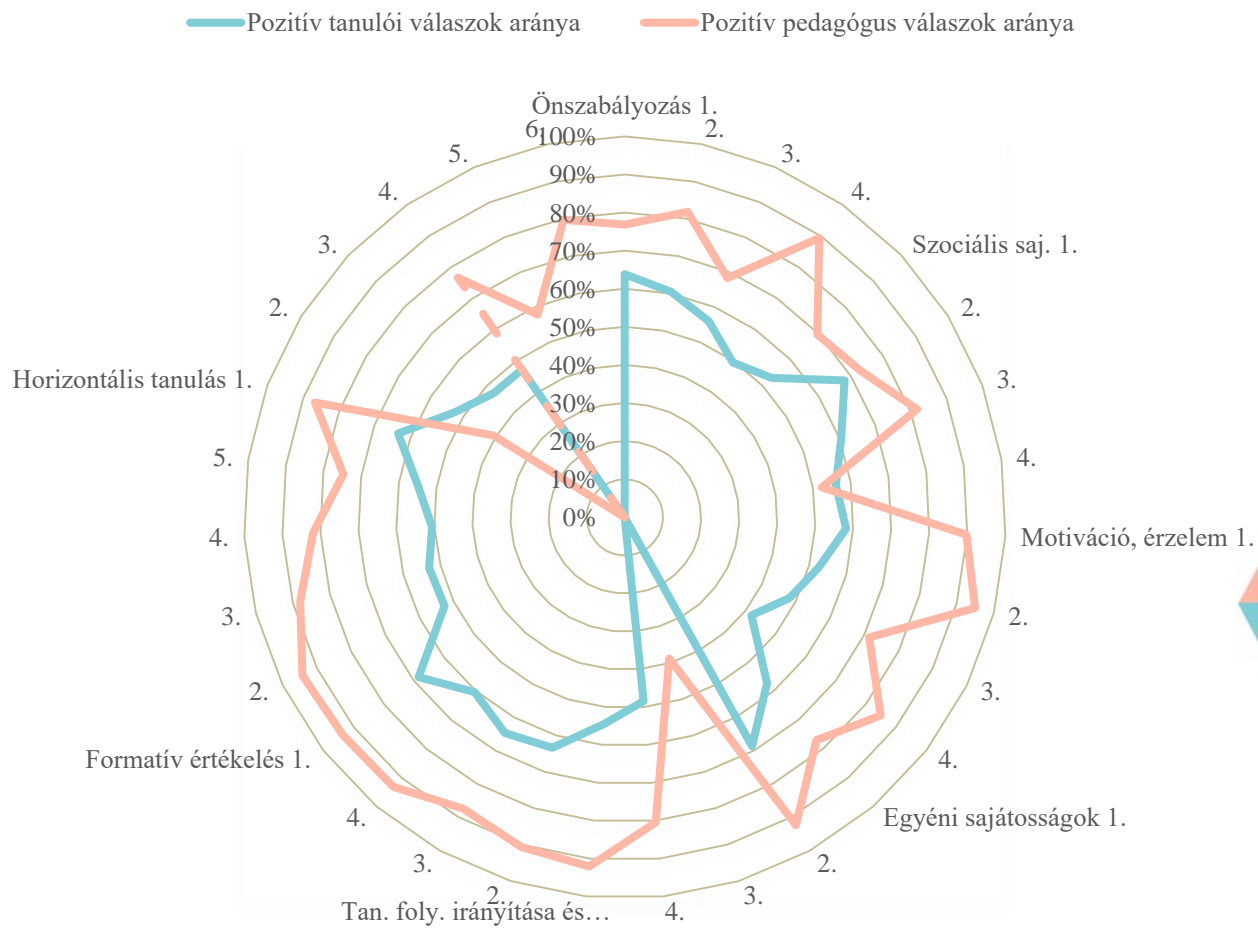
A tanulási környezet jellemzőinek eltérő értelmezése

Tanulói változók, átlagok összehasonlítása (N=1499)		Pedagógus változók, átlagok összehasonlítása (N=871)	
Tanulási környezet	Átlag	Tanulási környezet	Átlag
Tanulási folyamat irányítása és szervezése	56,4376	Tanulási folyamat irányítása és szervezése	73,5553
Szociális sajátosságok	55,9706	Formatív értékelés	72,5373
Egyéni sajátosságok	54,6068	Motiváció-érzelem	70,8381
Önszabályozás	53,9749	Önszabályozás	65,6429
Formatív értékelés	53,1599	Egyéni sajátosságok	62,2847
Horizontális tanulás	50,8561	Horizontális tanulás	59,6785
Motiváció-érzelem	49,1995	Szociális sajátosságok	59,5867

1. táblázat : A tanulási környezet változók átlag szerinti rangsora a tanulói és tanári mintában

1. ábra: A tanulási környezet változók átlaga

2. ábra: A tanulási környezet kérdőívek egyes kérdéseire adott pozitív válaszok százalékos aránya

Változó	Kérdés	1-2 értékek százalékos aránya		Eltérés (%)
		Tanulók	Pedagógusok	
Önszabályozó tanulási környezet	tanulásmódszertani támogatás	50,44	10,72	39,72
	önálló tanulás tervezés	39,56	18,14	21,42
Szociális sajátosságok	csoportmunkán belül egyéni részfeladatok kijelölése	39,43	18,16	21,27
Motiváció, érzelem szerepe	személyes élmények megjelenése	41,87	10,23	31,64
	alkalmazkodás az aktuális érzelmi állapothoz	47,49	5,06	42,43
	érdeklődés szerepe a témák kiválasztásánál	51,90	28,56	23,34
	tanulást kísérő érzelmek megbeszélése	57,97	15,11	42,86
Egyéni sajátosságok	figyelem az eltérő előzetes tudásra	31,28	7,56	23,72
	figyelem az otthoni tanulási szokásokra	51,55	19,57	31,98
Tanulási folyamat irányítása, szervezése	fejlesztendő területek megbeszélése	45,42	7,88	37,54
	tanulást támogató segítség	36,59	9,32	27,27
	feladatok céljának megbeszélése	35,24	12,59	22,65
	feladatokban rejlő tanulási lehetőségek tisztázása	39,54	6,76	32,78
Formatív értékelés	értékelési szempontok megértése	31,52	6,54	24,98
	részeredmények folyamat közbeni értékelése	47,24	5,79	41,46
	fejlesztendő területekhez, hiányosságokhoz útmutatás, konkrét tanácsok	46,92	12,01	34,91
	fejlődés, előrehaladás megvitatása a tanulókkal közösen	49,36	18,05	31,31
Horizontális tanulás	iskolán kívüli tudás aktivizálása	52,75	23,37	29,38

A tanulási környezet faktorai

Faktor		Tanulói kérdőív kérdései	Helye az elméleti keretrendszerben
1	2		
Egyéni / önálló tanulás			
0,746		22. Tanáraink megvitatják velem, hogyan fejlődhetek tovább.	Tanulást támogató értékelés
0,729		21. Minden elvégzett feladat után jelzik tanáraink, hogy hogyan fejleszhetném gyenge pontjaimat.	Tanulást támogató értékelés
0,657	0,320	16. Tanáraink beszélnek velem arról, hogy mely területeket kell fejlesztenem a jobb tanulási eredmények elérése érdekében.	Tanulási folyamat irányítása, szervezése
0,651	0,303	23. Egy-egy feladat elvégzése után tanáraink megkérdezik, hogy mi állhat a sikeres vagy sikertelen teljesítményem hátterében.	Tanulást támogató értékelés
0,568	0,329	12. Tanáraink lehetőséget biztosítanak, hogy a tanulás során átélte érzelmeinkről is beszéljünk, és azokat feldolgozzuk az órán.	Motiváció – érzelem
0,547	0,324	4. Az egyes tárgyak keretében tanáraink külön időt szánnak arra, hogy megmutassák hogyan tanuljunk.	Önszabályozás
Társas tanulás			
	0,666	8. Gyakran kell közösen (csoportban, vagy párban) megvitatnunk egy megadott témát és érvelni egy-egy álláspont mellett.	Szociális sajátosságok
	0,620	5. A tanórákon gyakran dolgozunk kisebb csoportokban, és közösen kell megoldást találnunk egy problémára vagy feladatra.	Szociális sajátosságok
	0,574	6. A közös, csoportos tanuláskor mindenkinek önálló feladata is van a csoportban.	Szociális sajátosságok

Faktor			Tanári kérdőív kérdései	Helye az elméleti keretrendszerben
1	2	3		
Tanítási folyamat irányítása (tervezés, értékelés)				
0,799			20. Ügyelek rá, hogy a tanulók tisztában legyenek azzal, hogy mit tanulhatnak az elvégzett feladatokból.	Tanulási folyamat irányítása, szervezése
0,760			21. Tanulóim tisztában vannak a munkájukhoz tartozó pontos értékelési szempontokkal.	Tanulást támogató értékelés
0,714			22. A tanulás közben is értékelem a tanulók munkájának részeredményeit.	Tanulást támogató értékelés
0,702			19. A feladatok célját megvitatom a tanulókkal, hogy azok tartalmát pontosabban megértsék.	Tanulási folyamat irányítása, szervezése
0,665			17. Ügyelek rá, hogy a tanulók pontosan tudják, mely területeken van szükségük eredményességük javítására.	Tanulási folyamat irányítása, szervezése
0,660			18. A tanulókat iránymutatással/többféle segítő anyaggal látom el, hogy pontosan megértsék azt, mit tanulunk.	Tanulási folyamat irányítása, szervezése
0,640			23. Egy adott feladat elvégzését követően jelzem a tanulók számára, hogy hogyan fejleszhetik gyenge pontjaikat.	Tanulást támogató értékelés
Tanítási folyamat szervezése				
	0,682		5. A tanulók kisebb csoportokban dolgoznak, és közösen kell megoldást találniuk egy problémára vagy feladatra.	Szociális sajátosságok
	0,570		6. A tanulók értékelésének szempontjai közt meghatározó az, hogy milyen módon működött együtt társaival a tanulás során.	Szociális sajátosságok
	0,457		15. Órák után jegyzeteket készítek, arra nézve, hogy mely diákomnak milyen sajátosságai befolyásolhatják a tanulását.	Egyéni sajátosságok
	0,450		27. Adok olyan feladatokat, ahol online feladatvégzést kérek a diákoktól.	Horizontális tanulás
Tanítási folyamatba való bevonás – tanulók tanulása				
		0,903	1. Tanulóim számára lehetőséget biztosítok, hogy pontosan meghatározzák saját tanulási céljaikat.	Önszabályozás
		0,549	2. Tanulóimat bátorítom, hogy tervezzék meg saját tanulási folyamatukat.	Önszabályozás

ÖSSZEGZÉS, KÖVETKEZTETÉSEK

- A pedagógusok és diákok **eltérően látják** az adott tanulási környezet sajátosságait
- **A pedagógusok** saját tevékenységük megítélésben **optimista képet** adnak az általuk létrehozott tanulási környezetről, ebben **saját irányító szerepük átgondoltságát hangsúlyozzák**
- **A tanulók** megítélésének középpontjába **a tanulás személyes tényezői** kerülnek, a pedagógusok irányító, szervező tevékenységét is ezen keresztül értékelik
- **A lemorzsolódás csökkentésére pozitív hatással lehet** olyan tanulási környezet kialakítása az osztályteremben, melyben a tanulás személyes aspektusai erőteljesebb hangsúlyt kapnak - **lehetséges fejlesztési irány**
- **Elméleti modell:** komplexitás, hálózatoság
- **Az eszköz további pontosítása** a lemorzsolódás témáját nem kiemelő mintán

KÖSZÖNÖM A FIGYELMET!

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE